

Monika Józwiak
Bibliotekarz systemowy
Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi informatycznych do opracowania zbiorów i współtworzenia katalogu centralnego NUKAT

Applicability of modern information technology tools to materials cataloging and coproducing the central NUKAT catalog

Abstrakt:

W artykule przedstawiono narzędzia pracy wykorzystywane podczas współkatalogowania w Uniwersalnym Katalogu Centralnym NUKAT. Zaprezentowano podstawowy warsztat, jakim posługują się bibliotekarze podczas katalogowania dokumentów. Wykazano, że narzędzia przygotowane i udostępnione przez pracowników Centrum NUKAT, wykorzystywane są przez biblioteki partnerskie. Przedstawiono zadania i projekty, jakie podejmuje Centrum NUKAT wraz z bibliotekami współkatalogującymi. Omówiono również dynamikę ewolucji standardów i zasad katalogowania oraz kierunek ich dalszego rozwoju.

Abstract:

The article presents the working tools used for shared cataloging in the Union Catalog of Polish Research Library Collections (NUKAT). It insights into the fundamentals of librarians' field of work while cataloging documents and points out that the tools developed rendered available by the NUKAT Centre employees are used by partner libraries. Tasks and projects worked on by the NUKAT Centre with cooperative cataloging libraries are also discussed. Described is also the dynamics of evolution of cataloging standards and principles as well as the direction of their further development.

Słowa kluczowe:

katalog centralny, NUKAT, współkatalogowanie, VIAF, ISNI, RDA

Keywords:

central catalog, NUKAT, shared cataloging, VIAF, ISNI, RDA

Wprowadzenie

Lata 90-te XX wieku były dla polskich bibliotek naukowych okresem przełomowym. Przed bibliotekami pojawił się problem komputeryzacji. Kwestia niezwykle ważna w obliczu ówczesnych warunków, w jakich znajdowały się wówczas biblioteki polskiego środowiska naukowego.

W 1991 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie podjęto inicjatywę utworzenia kartoteki haseł wzorcowych, przekształconej w 1996 r. w Centralną Kartotekę Haseł Wzorcowych (CKHW). Równocześnie w Bibliotece Uniwersytetu Gdańskiego prowadzony był Centralny Katalog Tytułów Czasopism (CKTCz). W 2002 r. uruchomiono Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny NUKAT. Prowadzenie tegoż katalogu powierzono Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Przemawiał za tym odpowiednio przygotowany zespół pracowników, nowoczesna siedziba oraz infrastruktura sieciowa. Baza NUKAT została zasilona zawartością CKHW oraz CKTCz. Pełne współkatalogowanie rozpoczęto 5 lipca 2002 r., zasilając pustą wówczas bazę bibliograficzną pierwszymi rekordami.

Celem utworzenia Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT było stworzenie dynamicznej bazy katalogowej, opartej i informującej o zasobach naukowych i akademickich bibliotek w Polsce, przyspieszenie katalogowania poprzez jednokrotne opracowanie danej pozycji, której opis bibliograficzny mógłby być wielokrotnie kopiowany przez różne biblioteki, dbałość o spójność danych, tworzonych na podstawie aktualnych norm, standardów i ustaleń. Bezpośrednim następstwem współkatalogowania, zarówno czynnego jak i biernego, stało się budowanie w katalogu NUKAT centralnej informacji o miejscu przechowywania dokumentów.

Uruchomienie w Polsce katalogu centralnego NUKAT wywarło szeroki wpływ na pracę bibliotek, zmieniając przede wszystkim organizację pracy przy katalogowaniu dokumentów. Powodzenie przedsięwzięcia zależało od dyscypliny osób wspólnie pracujących oraz respektowaniu przyjętych zasad współpracy. Biblioteki, które umiały się do tych zmian dostosować należą do najefektywniej katalogujących w bazie NUKAT [2, s. 28].

Z całą stanowczością należy podkreślić, iż do tych przemian dostosowała się również Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (BUWr), która w 1995 roku przystąpiła do katalogowania wydawnictw ciągłych w Centralnym Katalogu Tytułów Czasopism, tworzenia rekordów kartoteki haseł wzorcowych, a w 2002 r. rozpoczęła współpracę w katalogu centralnym NUKAT. Od początku powstania idei wspólnego katalogu, BUWr mocno włącza się w ustalanie zasad, procedur i reguł współpracy. Obecnie niemalże wszystkie oddziały Biblioteki czynnie angażują się w tworzenie katalogu centralnego NUKAT, opracowując komputerowo: zbiory nowe, kartografika, muzykalnia, ikonografię, stare druki. Jako jedna z większych Bibliotek współkatalogujących w Polsce stara się nie tylko reagować na potrzeby własnych użytkowników, ale także realizować zadania i wymagania stawiane jej przez Centrum NU-

KAT. Pracownicy BUWr biorą udział w inicjatywach i projektach realizowanych przez Centrum, takich jak. np. scalanie katalogów lokalnych oraz implementują i wdrażają automatyczne narzędzia, wspomagające proces katalogowy w Bibliotece [6, s. 8].

1. Warsztat katalogera

Katalog centralny NUKAT rozwijał się i zmieniał wraz z rozwojem świata informatycznego. Dziś jest to pokaźna machina, która stoi przed koniecznością wychodzenia naprzeciw oczekiwaniom użytkowników, zmieniającego się otoczenia, lepszego prezentowania informacji, poprzez dostosowywanie zasad i norm katalogowania do nowych funkcji katalogu oraz wprowadzanie nowych i ulepszanych narzędzi informatycznych. Aby ułatwić bibliotekarzom codzienną pracę, w Centrum NUKAT systematycznie przygotowywane są i wdrażane udogodnienia wspomagające proces współkatalogowania oraz pobierania danych lokalnych, a także rozbudowywania centralnej informacji o zbiorach. Pełne wykorzystanie oferowanych bibliotekarzom ułatwień warunkuje stosowanie się do ustalonych i wypracowanych procedur, których celem jest usprawnienie współpracy w ramach katalogu centralnego [10, s. 17].

Centrum NUKAT posiada stronę internetową <http://centrum.nukat.edu.pl> (Ryc. 1), która zawiera mnóstwo danych niezbędnych osobom katalogującym w codziennej pracy.

Start Poznaj NUKAT Współpraca Szkozenia Warsztat Kontakt Czat EN Logowanie

nu nukat Prosto do informacji
KATALOG ZBIORÓW POLSKICH BIBLIOTEK NAUKOWYCH
Przeglądaj katalog >

VII Spotkanie Bibliotekarzy Katalogujących Muzykalia!
środa, 00-09-2015
Szanowni Państwo, zapraszamy do udziału w VII Spotkaniu Roboczym Bibliotekarzy Katalogujących Muzykalia, współprowadzonym z przedstawicielami Sekcji Bibliotek Muzycznych i Sekcji Fonotek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Spotkanie odbędzie się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w dniach 26-27 października 2015 roku. W programie między innymi: omówienie powości we współpracy na linii biblioteki – ...
Dowiedz się więcej >

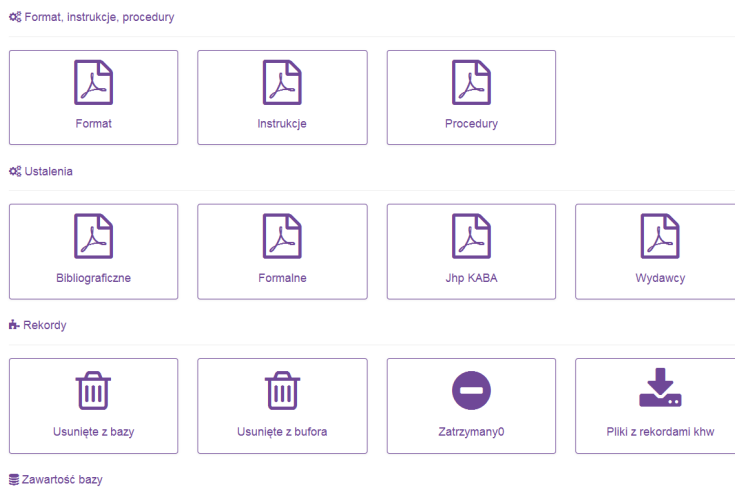
Format MARC 21 Kwartalnik Statystyki Obszar rbnoczy Materiały Knnunikaty

Szukaj w katalogu
np. Twórcza, tytuł, temat... Szukaj

Co daje NUKAT Dlaczego warto Biblioteki NUKAT

Ryc. 1. Strona internetowa katalogu NUKAT

W zakładce „Warsztat” (Ryc. 2), dostępne są różnorodne opcje wykorzystywane przez katalogujących, m.in.: narzędzia umożliwiające przeglądanie obszaru roboczego, przeglądanie bazy NUKAT, rekordy Zatrzymany0, rekordy usunięte z bazy NUKAT, itp.

Ryc. 2. Narzędzia, wykorzystywane w codziennej pracy katalogera

Przeglądanie obszaru roboczego daje możliwość zaznajamiania się z zawartością bazy katalogowej. Strona aktualizowana jest codziennie w godzinach od 6.00 do 22.00, o każdej pełnej godzinie. Osobom katalogującym zaleca się, aby każdy przygotowany przez nich rekord (khw lub bibliograficzny), zapisywany był bezpośrednio do bufora NUKAT i otrzymywał jeden z obowiązujących i odpowiednich statusów roboczych. Dzięki temu rozwiązaniu na bieżąco można się dowiedzieć, czy ktoś w innym ośrodku krajowym nie pracuje już nad posiadanym przez Bibliotekę dokumentem, który powinien zostać opracowany.

W zakładce „Zawartość bazy” znajduje się dostęp do słownictwa języka haseł przedmiotowych KABA (Ryc. 3), tj. aktualizowanego, co dwa tygodnie słownika, terminów angielskich i francuskich oraz indeksów określników jhp KABA. Każdy termin jest linkiem do rekordu hasła wzorcowego, zaprezentowanego w formacie MARC 21.

Liczba: 1515

Termin	Hasło
Szkoła Akademicka, Mitawa.	zob. Academia Petrina.
	Szkoła Akademiczno-Górnicza (Kielce).
Szkoła Akademiczno-Górnicza w Kielcach.	zob. Szkoła Akademiczno-Górnicza (Kielce).
Szkoła aleksandryjska (chrześcijańska).	zob. Aleksandryjska szkoła egzegetyczna.
	Szkoła aleksandryjska (filozofia).
	Szkoła Annales.
Szkoła Anny i Anastazji Danysz w Poznaniu.	zob. Pensja Anny i Anastazji Danysz (Poznań).
Szkoła antiocheńska.	zob. Antiocheńska szkoła egzegetyczna.
Szkoła Archeologii Przemysłowej.	zob. Politechnika Wroclawska. Studium Podyplomowe Archeologii Przemysłowej.
Szkoła artystyczna z Norwicz.	zob. Szkoła z Norwicz.

Ryc. 3. Dostęp do słownictwa języka haseł przedmiotowych KABA.

Kolejnym elementem w tej zakładce jest aktualizowany, co tydzień wykaz ujednoczonych tytułów dzieł muzycznych. W ten sposób zarówno specjaliści, jak i pozostali zainteresowani uzyskują łatwy dostęp do poszukiwanych tytułów, z zakresu muzykologii. Wykaz ten służy przede wszystkim łatwiejszemu wyszukiwaniu specjalistycznych danych.

Obowiązek stosowania ujednoczonych haseł dla nazw wydawców oraz dodawania ich do rekordów bibliograficznych w katalogu centralnym, wymusił utworzenie narzędzia, dzięki któremu możliwe stało się prezentowanie pracy bibliotekarzy. W zakładce „Hasła KHW”, aktualizowanej, co tydzień, pokazana jest ilość wystąpień danego hasła ujednoczonego dla wydawcy w rekordach bibliograficznych. W zakładce „Nazwy i kody wydawców” podawana jest lista wydawców, których nazwy automatycznie dodane zostały do rekordów bibliograficznych. „Ranking bibliotek” to wykaz ośrodków, które aktywnie angażują się w aktualizację tychże danych.

Sprawdzanie poprawności rekordów wprowadzanych do bufora pod względem formalnym, wymusiło utworzenie narzędzia obsługującego tę kontrolę. Rekordom niespełniającym ściśle określonych warunków, nadawany jest status Zatrzymany⁰. Wynik tej kontroli prezentowany jest w postaci wykazu numerów systemowych w podzbiorze „Zatrzymany⁰” (Ryc. 4), uwzględniając podział na rekordy bibliograficzne i rekordy khw. W celu uszczegółowienia rodzaju błędu, zostały one pogrupowane.

▲ Rekordowi nadano niewłaściwy status				
003498684				

▲ Status rekordu był niezgodny z wartością Rec Stat				
000682574	000866041	000916945	000975937	001059661
002478382	002614217	002654345	002898691	003434872
003510448	003513158	003514040	003514435	003515534
003517490	003517721	003519569	003519969	003520172
003521110	003521205			

▲ Status Nowy3 nadano rekordowi poprawianemu				
000866041	001059661	002654345	003514487	003516388
003517987	003518654			

▲ Status Mod1 nadano rekordowi nowemu				
003519301				

▲ Niepoprawna wartość w polach stajęj długości				
000018872	002002105	002973933	003031868	003079189
003513628	003513763	003514338	003515966	003517288
003518153	003518792	003519236	003519509	003519580
003519935	003521567	003521590	003521607	003521611

Ryc. 4. Rekordy bibliograficzne zatrzymane przez administratorów NUKAT w statusie Zatrzymany0.

Wykaz rekordów usuniętych z katalogu NUKAT, rozsyłany jest w codziennych raportach do wszystkich bibliotek. Niezależnie jednak prezentowany jest on również w zakładce „Rekordy usunięte z bazy”. Rekordy zapisywane są w takiej postaci, w jakiej usuwane są z katalogu, wraz z całą korespondencją. Dodatkowo podany jest numer rekordu, którym należy zastąpić rekord usuwany.

Wśród innych narzędzi przygotowanych przez Ośrodek NUKAT należy wymienić rozsyłane codziennie do bibliotek wykazy rekordów, którym nadano status Zatrzymany1. Status ten nadawany jest rekordom khw i bibliograficznym, co, do których administratorzy lub katalogerzy mają różnego typu wątpliwości. Listy mailowe z wykazem rekordów w statusie Zatrzymany1, pomagają w utrzymaniu kontroli nad pracą osób katalogujących. W związku z tym, że rekord w statusie może przebywać przez ściśle określony okres, co jakiś czas Centrum NUKAT sprawdza stan bufora, tworząc listę rekordów „przetrzymanych” w statusie. Rezultat tej kontroli następnie również rozsyłany jest do bibliotek.

W „Warsztacie” na stronie Centrum NUKAT, znajdują się także efekty pracy narzędzi, działających „w tle”, czyli niewidocznych dla katalogerów, ale wspomagających ich pracę. Zbiór „Pliki z rekordami khw” zawiera pliki z wszystkimi rekordami ujednoliconymi, które obsługują rekordy bibliograficzne pobrane do katalogów lokalnych poprzedniego dnia. Właściwy wybór haseł możliwy jest poprzez symbole bibliotek w polach 9XX. Pliki uporządkowane są alfabetycznie wg symboli bibliotek (Ryc. 5).

Start / Warsztat / Pliki z rekordami khw / Dla kopiowanych

WR U / Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu	
WR 56 / Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu	
WR 99 / Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	
WR M / Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	
WR O / Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu	
WR U / Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu	
ZGÓRA U / Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego	
150804WR_U	83.38 KB
150805WR_U	44.09 KB
150810WR_U	106.55 KB

Ryc. 5 Pliki z rekordami khw do skopiowanych rekordów (dostępne poprzez „Warsztat” / „Pliki z rekordami khw”).

Podobną funkcjonalność posiada zakładka „Dla modyfikowanych”. W tym miejscu podane są rekordy khw dodane do rekordów bibliograficznych, w procesie modyfikacji.

1 października 2015 r. na stronie Centrum NUKAT, zadebiutowała baza „Zmiany tytułów wydawnictw ciągłych”. Baza zawiera wykaz rekordów bibliograficznych dla dokumentów ciągłych, których modyfikacje mogą powodować konieczność zmian w zasobach w katalogach lokalnych.

Dużą zmianą w sposobie ładowania danych było wprowadzenie automatycznego pobierania rekordów bibliograficznych. Na podstawie \$a pola 040, przeznaczonego na *siglum* biblioteki, która uczestniczy w sporządzeniu rekordu, tworzony jest plik z rekordami bibliograficznymi, zatwierdzonymi do bazy dnia poprzedniego. Następnie, zawartość pliku zamieszczana jest na serwerze *ftp* Centrum NUKAT, a biblioteka ma możliwość załadowania rekordów własnego autorstwa do katalogu lokalnego. W przypadku dużej biblioteki jest to niezwykle cenny sposób pozyskiwania danych. Jednorazowo do bazy można załadować większą paczkę rekordów.

Pobieranie danych w plikach i ładowanie ich do bazy lokalnej to jeden z dostępnych sposobów budowania katalogu lokalnego. Rekordy można również przejmować przez „Schowek” na stronie katalogu NUKAT (w formacie wymiennym *ISO 2709*) lub poprzez katalog rozproszony KARO (protokół *Z39.50*),

Podjętą decyzję o współpracy, biblioteka musi mieć świadomość, nie tylko o konieczności respektowania procedur w codziennej pracy, ale także czuwania nad pobieranymi danymi: symbol biblioteki, komplety haseł ujednoczonych i systematyczność usuwania rekordów.

Zgodność kartoteki CKHW i katalogu centralnego z każdą z baz lokalnych można kontrolować, wykorzystując dostępne na serwerze *ftp* Centrum NUKAT pliki pomocnicze. Dwa z nich, obejmujące wszystkie zatwierdzone do bazy rekordy w podziale na rekordy khw i bibliograficzne, obok numerów systemowych (pola 001) i kontrolnych, zawierają daty utworzenia rekordów i daty ich ostatnich modyfikacji. Na podstawie tych danych w bibliotekach, przeprowadza się weryfikację, czy użytkownikom udostępniane są najbardziej aktualne informacje, zgodne z katalogiem centralnym. Kontroluje się również symbole lokalizacji, dodawane przy przejmowaniu danych. Poza standardowym sprawdzaniem zgodności danych, raz w roku, przeprowadzana jest globalna weryfikacja porównania katalogu NUKAT z zasobami katalogów lokalnych.

Te zestawienia danych stanowią dużą pomoc dla osób odpowiedzialnych za współpracę, bo dzięki temu, przy współdziałaniu bibliotecznych informatyków, mogą one czuwać nad zgodnością bazy lokalnej z katalogiem centralnym. [11, s. 21]

Pomimo tak dużej ilości narzędzi wspomagających pracę bibliotekarzy i kontrolowania stanu bazy, należy, co jakiś czas prowadzić automatyczne melioracje rekordów. Centrum NUKAT pracuje nad rekordami wprowadzonymi do katalogu w ramach projektu „NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej”, lecz niedostosowanymi do obecnie obowiązujących zasad. W ten sposób meliorowane są m.in. pola 008, 041, 044, 440/490, 700 lub poprawnym numerem ISSN – uzupełniane rekordy bibliograficzne.

2. Szkolenia webowe

Rozwój technologii informatycznej pozwala na przeprowadzanie kursów i szkoleń w trybie online (tzw. *webinaria*). Za pośrednictwem komputera, i dostępu do Internetu możliwe jest poszerzanie swojej wiedzy w miejscu pracy. Z taką ofertą wyszło także Centrum NUKAT. Szkolenia i warsztaty w zakresie współkatalogowania odbywają się już nie tylko w siedzibie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Centrum NUKAT systematycznie oferuje swoim partnerom możliwość uczestnictwa w *webinariach*. Tematyka tych spotkań jest bardzo zróżnicowana (w zależności od potrzeb). Początkowo komunikacja prowadzona była za pomocą komunikatora *Netviewer*, obecnie przy wykorzystaniu – *GoToWebinar*.

Centrum NUKAT prowadzi krótkie kilkugodzinne szkolenia lub kursy w cyklu kilkudniowym (tworzenie słownictwa jhp KABA, opracowanie wydawnictw ciągłych). Komunikacja zdalna jest narzędziem, dzięki któremu pracownicy biblioteki oszczędzają czas oraz środki finansowe. Borykające się z niskimi budżetami biblioteki, muszą liczyć się z ograniczeniami w udziale w konferencjach, czy szkoleniach. Spotkania online umożliwiają uczestnictwo znacznie szerszemu gronu zainteresowanych.

3. NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej

W latach 2009–2013 Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie realizowała projekt „NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej”, którego celem było zapewnienie szerszego dostępu do informacji o zbiorach polskich bibliotek naukowych oraz zapewnienie dostępu online do wybranych zasobów cyfrowych. Projekt finansowany był ze środków Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, oś priorytetowa Infrastruktura sfery B+R, działania 2.3 Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki. Projekt zakładał rozbudowę i usprawnienia funkcjonowania katalogów: KARO, katalogu online bibliotek Uniwersytetu Warszawskiego, biblioteki cyfrowej e-bUW oraz włączenie do katalogu centralnego rekordów bibliograficznych utworzonych w katalogach lokalnych w latach 1994–2002 (przed powstaniem katalogu centralnego NUKAT). W efekcie jego realizacji – zasoby NUKAT zostały zasilone opisami z 30 największych polskich bibliotek naukowych.

W projekcie wzięła udział również Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, jako księżnica posiadająca bogate zbiory. Przewidziano cztery etapy realizacji prac projektowych:

I etap – tzw. szybka ścieżka – scalenie identycznych danych w polach identyfikujących dokument

II etap – scalanie właściwe – przejście opisów dokumentów ze scalonej biblioteki do katalogu NUKAT

III etap – scalanie przez administratorów NUKAT – przejście do katalogu centralnego tych rekordów, które we wcześniejszych etapach zostały odrzucone, np. ze względu na różnice w strefie tytułu i oznaczenia odpowiedzialności

IV etap – scalanie ręczne w bibliotece – wprowadzenie do katalogu NUKAT przez każdą bibliotekę określonej liczby opisów, które nie zostały przejęte w ramach automatycznego scalania, gdyż nie spełniały podstawowych założeń porównawczych.

Przystąpienie do scalania danych wymagało odpowiedniego przygotowania baz lokalnych. Wymusiło to na bibliotekach przeprowadzenie szeregu melioracji i prac porządkowych, które w efekcie doprowadziły do uporządkowania (przynajmniej częściowo) własnych zasobów komputerowych. Prace przygotowawcze stały się warunkiem niezbędnym do rozpoczęcia scalania katalogów. Procedury i narzędzia przygotowane do realizacji projektu gwarantowały ochronę danych, zarówno w katalogach lokalnych, jak i w katalogu NUKAT. Żadna z bibliotek nie mogła sobie pozwolić na utratę, nawet minimalną, swoich danych. Wszystkie scalane rekordy poddawane były szczegółowej analizie i kontroli.

Pomimo pewnego ryzyka, związanego z niebezpieczeństwem utraty części danych i z dużym nakładem pracy, projekt „NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej”, pozwolił

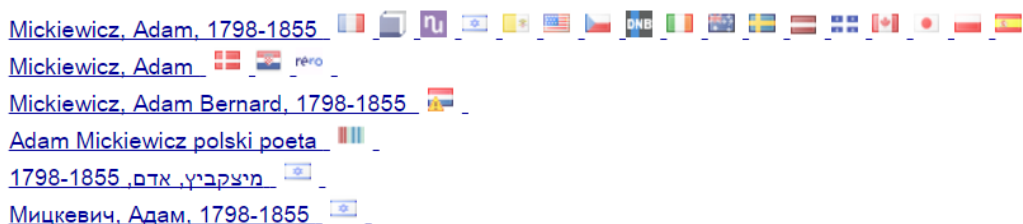
na upowszechnienie informacji cyfrowych, ponowną weryfikację opisów oraz wyeliminowanie niektórych błędów w opisach, poprzez wprowadzenie właściwych modyfikacji.

Przygotowane podczas projektu narzędzia oraz procedury, warto wykorzystać kontynuując proces scalania danych. Biblioteki współkatalogujące, które chcą powiązać i uaktualnić swoje dane z informacją centralną, mają taką możliwość, poprzez uruchomienie tzw. małej autostrady. Identyfikowanie rekordów pochodzących z bazy lokalnej odbywa się na podstawie ściśle określonych kryteriów. Pola, podane jako niezbędne podczas identyfikacji rekordu, muszą być prawidłowo wypełnione. W przeciwnym wypadku może to spowodować błędy w scalaniu baz.

4. VIAF, ISNI

W latach 70-tych XX wieku dostrzeżono potrzebę międzynarodowej współpracy, w zakresie tworzenia i utrzymywania kartotek wzorcowych. Ostatecznie pomysł ten zaowocował utworzeniem Międzynarodowej Kartoteki Hasel Wzorcowych – *VIAF* (viaf.org). W 2003 roku podczas konferencji *IFLA* w Berlinie doszło do podpisania porozumienia między tymi bibliotekami, które zapoczątkowały funkcjonowanie *VIAF*-u (Biblioteka Kongresu, Niemiecka Biblioteka Narodowa). W 2007 roku do porozumienia przystąpiła również Francuska Biblioteka Narodowa, a w następnych latach nastąpił gwałtowny wzrost liczby współpracujących bibliotek. Od 2010 roku członkiem *VIAF*-u jest również Centrum NUKAT [9, s. 4].

Biblioteki współpracujące przesyłają do *OCLC* (*Online Computer Library Center*) rekordy kartoteki hasel wzorcowych oraz rekordy bibliograficzne, w których je zastosowano. Następnie, dzięki odpowiednim algorytmom hasła pochodzące z różnych kartotek są dopasowywane i rozbudowywane o właściwe dane. Dane, umieszczone w zdefiniowanych polach, automatycznie synchronizują hasła występujące w różnych kartotekach. Dzięki temu użytkownik otrzymuje informację o braku poszukiwanego hasła lub o jego występowaniu w kartotekach uczestniczących w projekcie. Z prawej strony hasła pokazują się flagi wskazujące, w której kartotece wystąpiło interesujące nas hasło (Ryc. 6).

Ryc.6. Fragment Międzynarodowej Kartoteki Hasel Wzorcowych – *VIAF*.

VIAF umożliwia użytkownikowi jednoczesne przeszukiwanie ponad 20 kartotek wzorcowych. Uwzględnia hasła osobowe, korporatywne, geograficzne, tytuły ujednoczone.

Posiada również swoje wady: zawartość bazy aktualizowana jest co miesiąc, za pomocą mechanicznych algorytmów, a to może powodować błędne przypasowanie hasła. Jednak narzędzie to łączy różne formy nazw, tworząc w ten sposób spójny system danych. Obecnie VIAF staje się jednym z podstawowych narzędzi w pracy bibliotekarza, nie tylko katalogera.

Częścią Międzynarodowej Kartoteki Hasła Wzorcowych jest baza *ISNI – International Standard Name Identifier*. ISNI to unikatowy identyfikator nadawany osobom publicznym związanymi z mediami oraz bibliotekarstwem. W całym procesie budowania bazy ISNI, badane są powiązania pomiędzy różnymi instytucjami i osobami, w taki sposób, aby można je było jednoznacznie zidentyfikować.

VIAF oraz ISNI mają strategiczne znaczenie dla bibliotek i ich kartotek. Realizują nieco odmienne cele, ale posiadają wspólne relacje. Te relacje muszą być nadal rozwijane do uzyskania pełnej interoperacyjności. [1, s. 15]

5. Zmiany w katalogowaniu

Dezaktualizacja anglo-amerykańskich zasad katalogowania (*AACR2 – Anglo-American Cataloguing Rules*), nowe formy dokumentów, rozwój technologiczny, zmiana oczekiwań użytkowników – wymusiły na początku XXI wieku, podjęcie dyskusji nad zmianami w międzynarodowej standaryzacji katalogowania. Efektem tych prac jest nowy standard katalogowania *RDA – Resources Description & Access*. Rozwojem *RDA* zajmuje się *Joint Steering Committee for Development*. W *RDA* środek ciężkości przeniósł się z katalogowania zasobów tradycyjnych na zasoby elektroniczne. Głównym celem *RDA* jest reagowanie na potrzeby użytkowników: odnalezienie, identyfikacja, wybór, zrozumienie. [8, s. 10]

RDA grupuje rekordy bibliograficzne, w celu prezentacji relacji pomiędzy dziełami i ich twórcami w środowisku online, pozwala na wymianę metadanych, specyficznych dla różnych środowisk, często przeznaczonych tylko dla świata wirtualnego. Struktura *RDA* opiera się na modelach konceptualnych *FRBR – Functional Requirements for Bibliographic*

Record oraz *FRAD* – *Functional Requirements for Authority Data*. Generalną zasadą w *RDA* jest podejście „bierz to, co widzisz” podczas przejmowania danych do opisu.

Istotne zmiany to:

- zniesienie „zasady trzech,”
- „bierz to, co widzisz,”
- rezygnacja ze skrótów,
- źródła przejmowania danych.

W katalogu centralnym NUKAT wdrożono niektóre z zasad wyznaczonych przez standard *RDA*. Obecnie prowadzone są prace nad wprowadzeniem i zastosowaniem kolejnych elementów. Niewątpliwie jest to duży przełom w podejściu do katalogowania i całej idei opracowania zarówno formalnego, jak i przedmiotowego. Proces ten będzie wymagał również zmiany myślenia osób katalogujących dokumenty biblioteczne.

Kolejnym elementem zmieniającym model opracowania są deskryptory. Z tą inicjatywą wyszła Biblioteka Narodowa w Warszawie, która wdraża projekt „Deskryptory Biblioteki Narodowej” (DBN). Baza DBN ma pełnić dwie równorzędne funkcje. Po pierwsze, kontrolować wszystkie autoryzowane punkty dostępu (encje opisu przedmiotowego i formalnego). Po drugie, być integralnym elementem systemu wyszukiwania informacji w systemach zautomatyzowanych. [4, s. 8]. Projekt dotyczy połączenia kartotek wzorcowych haseł formalnych i jhp BN w jedną, wspólną bazę. Integracja kartotek wiąże się z ujednoczeniem zasad doboru różnorodnych form nazw. Deskryptory pozwalają na intuicyjne tworzenie opisu rzeczowego, dostosowując się do możliwości wyszukiwania fasetowego.

6. Podsumowanie

Rozwój technologii informatycznej, w sposób zasadniczy wpływa na pracę bibliotekarzy i bibliotek. Rozwój komputeryzacji, zmiany w potrzebach użytkowników, przyczynił się do zmiany wizerunku współczesnej sieci bibliotecznej. Biblioteka dzisiaj, to nie jedynie wypożyczalnia/czytelnia, ale także przestrzeń sieciowa, wirtualna, elektroniczna.

Niemniej jednak posiadane zasoby, należy w odpowiedni sposób opracować i zaprezentować. Temu służą wszelkie narzędzia informatyczne, wykorzystywane podczas pracy bibliotekarskiej, w tym także katalogerskiej. Biblioteki XXI wieku muszą podjąć inicjatywę zrozumienia swoich użytkowników, poprzez uatrakcyjnienie swoich katalogów. Wszelkie narzędzia technologiczne, nowe koncepcje opracowania, zarządzanie danymi bibliotecznymi w sieci, służą ożywieniu katalogów bibliotecznych oraz wypełnianiu misji biblioteki. Bogałe księgozbiory biblioteczne, zarówno współczesne, jak i historyczne, dzięki informacji

cyfrowej, mają szansę stać się wyeksponowane w sposób pełny, a globalny użytkownik w sposób intuicyjny będzie potrafił je wykorzystać.

Bibliografia załącznikowa

1. ANGJELI, A., MAC EWAN, A., BULET, V. *ISNI and VIAF – transforming ways of trustfully consolidating identities* [on-line], IFLA [dostęp 4.08.2015]. Dostępny w: <http://library.ifla.org/985/1/086-angjeli-en.pdf>.
2. BURCHARD, M. Katalog centralny NUKAT – pięć lat współkatalogowania i co dalej? W: Burchard M., Grzędzińska K., Kasprzak A. (red.). *Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2010, s. 25–35. ISBN 978-83-61464-68-6.
3. CICHÓN, M., KALINOWSKI, J., FEDEROWICZ, G. Katalogowanie oparte na encjach. *Rocznik Biblioteki Narodowej*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2014, t. 45, s. 1–54. ISSN 0083-7261.
4. KALINOWSKI, J. Deskryptory Biblioteki Narodowej narzędzie opracowania zbiorów bibliotecznych w dobie sieci semantycznej. *Bibliotekarz*. Warszawa: Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, 2015, nr 6, s. 4–9. ISSN 0208-4333.
5. KALINOWSKI, J. Podstawowe elementy opisu dzieła i realizacji w standardach RDA (Resource Description and Access) i ISBD (International Standard Bibliographic Description) i ich zapis w formacie MARC 21. *Rocznik Biblioteki Narodowej*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2013, t. 44, s. 327–336. ISSN 0083-7261.
6. MIROWSKA, E., JÓŹWIĄK, M. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. *Tytuł Ujednolicony* [on-line]. Warszawa: Biblioteka Uniwersytecka, 2014, nr 13, s. 3–7 [dostęp 4.08.2015]. Dostępny w: <http://www.tytulujednolicony.pl>.
7. PIOTROWICZ, G. Współczesna biblioteka akademicka w ujęciu systemowym, integrującym jej przestrzeń fizyczną i elektroniczną. *Biuletyn EBIB* [on-line]. [Warszawa]: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. KWE, 2015, nr 1 (155) [dostęp 5.08.2015]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/321/494>.
8. ROSZKOWSKI, M. RDA – Standard katalogowania dla XXI wieku? [on-line]. Instytut Bibliograficzny Biblioteka Narodowa [dostęp 24.07.2015]. Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/download/document/1294233271.pdf>.
9. ŚNIEŻKO, L. 20 kartotek za jednym kliknięciem, czyli VIAF, Wirtualna Kartoteka Haseł Wzorcowych. *Tytuł Ujednolicony* [on-line]. Warszawa: Biblioteka Uniwersytecka, 2012, nr 17, s. 4–5 [dostęp 4.08.2015]. Dostępny w: <http://www.tytulujednolicony.pl>.

10. WIŚNIEWSKA, I. Dawanie i branie..., czyli współkatalogowanie w NUKAT (cz. 1). *Tytuł Ujednolicony* [on-line]. Warszawa: Biblioteka Uniwersytecka, 2014, nr 13, s. 16–19 [dostęp 4.08.2015]. Dostępny w: <http://www.tytulujednolicony.pl>.
11. WIŚNIEWSKA, I. Dawanie i branie..., czyli współkatalogowanie w NUKAT (cz. 2). *Tytuł Ujednolicony* [on-line]. Warszawa: Biblioteka Uniwersytecka, 2014, nr 14, s. 19–22 [dostęp 4.08.2015]. Dostępny w: <http://www.tytulujednolicony.pl>.